

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

Однією з необхідних умов прискорення економічних і соціальних процесів в Україні є розвиток підприємництва. Найсприятливіші умови для цього відкриває приватна власність на засоби виробництва, яка забезпечує підприємцю свободу вибору діяльності, породжує в людині ініціативу, підприємливість, матеріальну зацікавленість і відповідальність за кінцеві результати праці, дає можливість їй самореалізуватися. У цих умовах людина вичавлює із себе раба, закладає в основу своєї життєвої позиції почуття власної гідності. В нових умовах людина вільно мислить, не боїться висловлювати свою думку, переконання, бо вона матеріально не від кого не залежить. А матеріальна незалежність – основа політичної і соціальної свободи, які є необхідною умовою для плюралізму думок, суспільного прогресу, поступального розвитку суспільства, його демократизації. Останнє має виключно важливе значення для України у зв'язку з її прагненням увійти в Європейське співтовариство.

Приватна власність – основа малого бізнесу. У Господарському Кодексі України, який набрав чинності з 1.01.2004 р. визначено, що "малим (незалежно від форми власності) визначаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітній (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

У розвинених країнах малий бізнес є досить поширеним. Його питома вага у виробництві валового внутрішнього продукту (ВВП) становить від 50 до 62%. Тут зайнято від 50 до 78% усіх працюючих. На жаль в Україні у малому бізнесі зайнято лише 14,4% усіх працюючих, а його питома вага у ВВП становить всього 7,7%. Така значна питома вага малого бізнесу у країнах з розвинутою ринковою економікою обумовлена тим, що він вирішує ряд економічних і соціальних питань.

По-перше, у малому бізнесі повню мірою спрацьовує принцип "від кожного за здібностями і кожному за його працею", тобто тут існує прямий зв'язок між трудовим вкладом підприємця, його матеріальною винагородою і добробутом. По-друге, малий бізнес не вимагає значних коштів, забезпечує швидку їх віддачу, відкриває великі можливості для збільшення зайнятості. На його долю припадає 70–80% нових робочих місць, що має особливо важливе значення для України, де офіційно зареєстровано понад 1 млн. чол. безробітних, і виїхало за кордон у пошуках роботи від 2 до 7 млн. чол. По-третє, малий бізнес створює умови для вільної конкуренції не допускаючи монополізму, що є досить актуальним для України, де на товарному ринку монопольне становище займають 67% суб'єктів господарювання, а їх частка у ВВП становить 40%. По-четверте, малий бізнес відіграє важливу роль у формуванні середнього класу, питома вага якого в економічно розвинених країнах становить 65–70%. Вирішення цього питання особливо важливо для України, де питома вага середнього класу становить всього 6–7% тоді як 90–92% населення є бідним. По-п'яте, малий бізнес значно прискорює науково-технічний прогрес у країні. На нього у XX ст. приходилося більше 60% усіх новацій. Ця проблема є виключно актуальною для України, яка відстає у розвитку науково-технічного прогресу, внаслідок чого на долю морально застарілої техніки припадає 90–95%. По-шосте, малий бізнес є доброю школою для підготовки до великого бізнесу, виховання діловитості, підприємливості. По-сьоме, малий бізнес швидко й оперативно реагує на кон'юктуру ринку, зміни запитів споживачів, що має виключно важливе значення для прискорення переходу від масового до персоналізованого маркетингу найкращого задоволення індивідуальних потреб споживачів.

Однак, незважаючи на значні переваги малого бізнесу та функції які він виконує у розвинених країнах, в Україні його розвиток проходить досить повільно.

Основними стримуючими факторами розвитку малого бізнесу є відсутність відповідної законодавчої бази, а також грубе порушення прийнятих законів про підприємництво. Так, наприклад, незважаючи на те, що в останні роки прийнято ряд законів, якими передбачено спрощену систему реєстрації нових підприємств, на місцях ці закони грубо порушуються. Так, згідно Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців" (вересень 2003 р.), термін

реєстрації після подання необхідних документів для фізичних осіб не повинен перевищувати два дні. Фактично ж він затягується до декількох тижнів.

Виступаючи у Донецьку, Президент України В. Ющенко наводив дані, що для реєстрації на Донеччині суб'єкта підприємницької діяльності потрібно 16 місяців та 62 довідки і за кожно треба давати хабарі.

Для розвитку підприємництва держава повинна також створити сприятливу податкову політику, бо існуюча часто загонить економіку в тінь, розробити чіткі "правила гри", політико-правові, фінансово-кредитні, інформаційно-методичні умови, за яких би розвивалась творча ініціатива підприємливих людей, запрацювала господарча жилка. Із цією метою Президент В. Ющенко доручив Кабінету Міністрів до 01.04.05 р. внести на розгляд Верховної Ради України проект Податкового Кодексу України. Ним передбачено значно спростити систему оподаткування, знизити податковий тиск, ліквідувати податкові пільги, що сприятиме надходженню коштів до бюджету, усуненню корупції, "детінезації" економіки.

Розвиток малого бізнесу вимагає створення адекватної інфраструктури: фінансових інститутів, лізингових компаній і центрів по забезпеченню підприємств потрібною інформацією, консультаціями, та підготовкою кваліфікованих спеціалістів. Необхідно також розробляти цільові регіональні програми розвитку малого бізнесу, домагатися їх виконання, перейти на загальні міжнародні засади ведення бухгалтерського обліку, розвивати ринок нерухомості, усунути корупцію.

Значною проблемою в українському малому бізнесі є часті і не завжди обгрунтовані перевірки, які забирають у підприємців час, кошти (хабарі), сприяють тінізації економіки, розмір якої на сьогодні перевищує офіційну. Для розвитку підприємництва держава повинна виділяти певні кошти, гарантувати всім підприємствам однакові права і можливості доступу до матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів, недоторканість майна, наділення земельних ділянок, забезпечити купівлю-продаж землі.

Важливе значення має доброзичливе ставлення до підприємництва у суспільстві. Адже підприємець – це людина, яка самовіддано трудиться і дає роботу багатьом людям. Він сплачує податки, поповнює державну казну коштами. Підприємець

бере на себе ініціативу у питаннях організації виробництва, виступає рушієм його розвитку; він є новатором, який прагне впроваджувати нову технологію і організацію праці, виробляючи нові товари. Підприємець – це людина, яка постійно ризикує, оскільки прибутку йому ніхто не гарантує. При цьому ризикує не лише своїм капіталом і працею, але й капіталом і працею партнерів.

З метою розвитку підприємництва необхідно відділити його від політики, щоб чиновники не використовували владу у своїх корисливих інтересах. Закони повинні не допускати хабарництва, корупції, які гальмують підприємництво.

Розвиток підприємництва вимагає свободи господарської діяльності яка до цього часу обмежена надмірною їх регламентацією з боку держави. Необхідно замінити державні командно-адміністративні важелі на регулятивні і контрольні.

Необхідною умовою ефективного підприємництва є конкуренція, яка оздоровлює економіку, витісняє слабкі, економічно неспроможні підприємства. Між тим, у багатьох секторах економіки України відсутня конкуренція через наявність монополізму. Цьому також сприяє державна політика ліцензування, яка створює умови для зловживань.

Слід припинити надання фінансової підтримки нежиттєздатним підприємствам. Вони повинні бути закриті або передані у руки ефективного власника. Для нормального розвитку підприємництва і формування підприємницького корпусу в Україні потрібно мінімум 300–350 тис. малих і середніх підприємств, які б об'єдналися у підприємницький Союз. У 2003 р. таких підприємств нараховувалося 273 тисячі.

Законодавство повинно забезпечувати легітимність діяльності підприємця, а також легалізацію економіки, оскільки нелегальна економіка України поки що дорівнює легальній.

Таким чином, малий бізнес є провідним сектором ринкової економіки, визначає темпи економічного зростання, сприяє структурній перебудові економіки у напрямі потреб споживача, забезпечує швидку окупність витрат, насичує ринок необхідними для споживача товарами, прискорює науково-технічний прогрес, створює додаткові робочі місця, є доброю школою управління, послаблює монополізм, сприяє розвитку конкуренції, пом'якшує соціальну напругу у суспільстві, сприяє його демократизації, формуванню середнього класу, покращує добробут людей у цілому.